

ความหลากหลายของปลาในพื้นที่ชุ่มน้ำหนองเล็งทรายจังหวัดพะเยา

Diversity of Fish in Nong Leng Sai Wetland, Phayao Province

ศิริลักษณ์ ตันเจริญ^{1*} เสกสรรค์ อุปพงษ์¹ และกัญญาณัฐ สุนทรประสิทธิ์¹

Siriluck Tuncharoen^{1*} Seksan Uppapong¹ and Kanyanat Soontornprasit¹

บทคัดย่อ: ความหลากหลายของปลาในพื้นที่ชุ่มน้ำหนองเล็งทราย จังหวัดพะเยา ทำการศึกษาระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2559 พบพบปลาทั้งหมด 3,654 ตัว 18 วงศ์ 35 สกุล 39 ชนิด การตรวจสอบสถานภาพการถูกคุกคาม พบว่าปลามีสถานภาพการถูกคุกคามในระดับใกล้ถูกคุกคาม (Near threatened) 3 ชนิด ยังไม่มีการพิจารณาประเมินสถานภาพ (Not Evaluated) 5 ชนิด มีข้อมูลไม่เพียงพอที่จะประเมิน (Data Deficient) 2 ชนิด และไม่ถูกคุกคาม (Least Concerned) 29 ชนิด ร้อยละขององค์ประกอบชนิดตามน้ำหนัก ประกอบด้วย carp ร้อยละ 36.40 catfish ร้อยละ 6.10 murrel ร้อยละ 6.80 และ-miscellaneous ร้อยละ 50.70

คำสำคัญ: ความหลากหลายของปลา, พื้นที่ชุ่มน้ำ, หนองเล็งทราย, จังหวัดพะเยา, สถานภาพการถูกคุกคาม

ABSTRACT: The investigation of fish species diversity in Nong Leng Sai Wetland, Phayao Province was performed during February of 2015 to January of 2016. Thirty- nine species belonging to 35 genera and 18 families (3,654 individual fish) were identified. Threatening status showed that 3 species were considered Near Threatened. Five species were in Not Evaluated and 2 species were recognized as Data Deficient. Twenty nine species were in Least Concerned. Fish species in Nong Leng Sai Wetland composed of Carp (36.40%), Catfish (6.10%), Murrel (6.80 %) and Miscellaneous (50.70%) by weight.

Keywords: Diversity of fishes, Wetland, Nong Leng Sai, Phayao Province, Threatening status

Received April 15, 2019

Accepted September 13, 2019

¹สาขาวิชาการประมง คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยพะเยา

¹ Department of Fishery, School of Agriculture and Natural Resources, University of Phayao

* Corresponding author: plagutt@yahoo.com

บทนำ

พื้นที่ชุ่มน้ำหนองเล็งทราย เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ ตั้งอยู่ที่อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นแหล่งน้ำที่รวมลำน้ำสาขาย่อยก่อนที่จะไหลลงสู่กว๊านพะเยาและไหลลงสู่แม่น้ำอิง เป็นแหล่งน้ำที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชุมชน เป็นแหล่งอาหาร แหล่งน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค การเกษตร ปลูกสัตว์ และการประมง ต่อมาได้มีการพัฒนาหนองเล็งทรายเพื่อเป็นการเพิ่มประโยชน์ให้กับชุมชนรอบหนองเล็งทราย ด้านเกษตรกรรม โดยมีการสร้างฝายเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงฤดูแล้งและป้องกันอุทกภัยในช่วงฤดูหลาก มีการขุดลอกเพื่อเป็นที่กักเก็บน้ำในการทำประปา และพื้นที่ส่วนหนึ่งถูกถมเพื่อทำเป็นที่ทำการประปาซึ่งมีการนำดินจากการขุดลอกดังกล่าวในปริมาณมากมาถมทิ้งในเขตหนองน้ำเพื่อสร้างเป็นแหล่งนันทนาการ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ทำให้พื้นที่ผิวหนองน้ำลดลงแต่สามารถกักน้ำได้มากขึ้น ด้านความหลากหลายของสัตว์น้ำ พบปลาอย่างน้อย 24 ชนิด ปลาส่วนใหญ่อยู่ในวงศ์ Cyprinidae (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2542) การศึกษาความหลากหลายของปลาในหนองเล็งทราย โดย ศิริลักษณ์และคณะ (2550) พบปลา 31 ชนิด ปลาแบนแก้ว เป็นสัตว์น้ำพลอยถูกจับที่เป็นชนิดเด่นด้านจำนวนในหนองเล็งทราย (กัญญาณัฐ, 2558)

การเปลี่ยนแปลงกายภาพของแหล่งน้ำทั้งที่เกิดจากธรรมชาติและการกระทำของมนุษย์ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงด้านชนิดและปริมาณปลาที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำแห่งนี้ การศึกษาความหลากหลายของชนิดปลาในพื้นที่ชุ่มน้ำหนองเล็งทราย ทำให้ทราบชนิด โครงสร้างและการกระจายพันธุ์ของปลา รวมทั้งสถานภาพการถูกคุกคาม เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการทรัพยากรปลาและแหล่งน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างเหมาะสม

วิธีการศึกษา

การกำหนดจุดสำรวจความหลากหลายของปลา

จุดสำรวจปลาประกอบด้วย ส่วนที่เป็นน้ำไหลเชื่อมต่อกับตัวหนองเล็งทราย ส่วนนี้เกิดจากการขุดลอกเพื่อผันน้ำไปใช้สำหรับการเกษตรกรรมเป็นหลัก

จำนวน 7 จุดสำรวจ ได้แก่ ลำเหมืองชอยดงอินตา (station No. 1) ลำเหมืองชอยสันกำแพง (station No. 2) ลำเหมืองชอยป่าแฝก (station No. 3) ลำเหมืองชอยสันสลี (station No. 4) ลำเหมืองชอยสันขวาง (station No. 5) ห้วยแม่ใจ (station No. 6) และแม่น้ำอิง (station No. 7) และจุดสำรวจภายในหนองเล็งทราย จำนวน 3 จุด ได้แก่ ประตูน้ (station No. *1) ฝายน้ำล้น (station No. *2) และสันสลี (station No. *3) (Figure 1)

การสำรวจความหลากหลายของปลา

สำรวจชนิดปลาในพื้นที่ชุ่มน้ำหนองเล็งทราย และลำน้ำสาขา ทำการสำรวจปลาทุกเดือน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2559 โดยใช้เครื่องมือประมงข่าย แห ยอก และสำรวจจากเครื่องมือทำการประมงของชาวบ้านที่หาปลา ถ่ายภาพปลาสด แยกกลุ่มปลาออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย carp (ปลาในวงศ์ Cyprinidae) catfish (ปลาหนังในอันดับ Siluriformes) murrel (ปลาวงศ์ Channidae) และ miscellaneous (ปลาอื่นๆ นอกเหนือจาก ที่กล่าวข้างต้น) ชั่งน้ำหนักปลาแต่ละกลุ่ม จำแนกชนิดปลาเบื้องต้น และเก็บรักษาตัวอย่างปลาชนิดละ 3-5 ตัวในน้ำยาคงสภาพฟอร์มาลิน เข้มข้น 10% เพื่อจำแนกชนิดในห้องปฏิบัติการ ทำการจำแนกชนิด (identification) โดยใช้ความแตกต่างของลักษณะภายนอก (morphology) พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการจำแนกชนิดตามคู่มือวิเคราะห์ชนิดปลาของ Kottelat (2001) และ Rainboth (1996) การจัดเรียงลำดับทางอนุกรมวิธานตามระบบของ Nelson (2006) หลังจากนั้นตรวจสอบสถานภาพการถูกคุกคามจากฐานข้อมูลชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามในประเทศไทย ตาม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2560)

ค่าพารามิเตอร์ด้านชนิดและปริมาณ

ค่า Percentage of species composition (E-Value) ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบชนิดของปลา โดยแบ่งกลุ่มปลาเป็น Carp, Catfish, Murrel และ Miscellaneous โดยปกติแสดงในรูป ร้อยละของชนิดประกอบโดยปริมาณและร้อยละของชนิดประกอบโดยน้ำหนัก (บุญส่ง และคณะ, 2541) หาได้จาก

No.	Stations	E	N
1	Dong-inta outlet	586744	2143062
2	BanSankampaeng outlet	586608	2139793
3	Banpaphaek outlet	584933	2143163
4	Sansalee outlet	584756	2144327
5	Bansankwang outlet	584932	2146267
6	Maechai outlet	585941	2145709
7	The Ing River	586744	2143062

No.	Stations	E	N
☆ 1	Water Gate	586624	2139905
☆ 2	Overflow weir	585730	2141625
☆ 3	Sansalee	584722	2144393

Figure 1 Map showing the sampling stations

$$E\text{- Value (by volume)} = \frac{\text{จำนวนตัวปลาแต่ละกลุ่ม} \times 100}{\text{จำนวนตัวปลาทั้งหมด}}$$

$$E\text{- Value (by weight)} = \frac{\text{น้ำหนักปลาแต่ละกลุ่ม} \times 100}{\text{น้ำหนักปลาทั้งหมด}}$$

ผลการศึกษาและวิจารณ์

ความหลากหลายและการแพร่กระจายของปลา

จากการศึกษาความหลากหลายของชนิดปลาในพื้นที่ชุ่มน้ำหนองเล็งทรายและลำน้ำสาขา ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2558 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2559 พบปลา 18 วงศ์ 35 สกุล 39 ชนิด การตรวจสอบสถานภาพการถูกคุกคามจากฐานข้อมูลชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามในประเทศไทย ตาม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2560) พบว่าปลามีสถานภาพการถูก

คุกคามในระดับ ใกล้ถูกคุกคาม (Near threatened) 3 ชนิด ยังไม่มีการพิจารณาประเมินสถานภาพ (Not Evaluated) 5 ชนิด มีข้อมูลไม่เพียงพอที่จะประเมิน (Data Deficient) 2 ชนิด และไม่ถูกคุกคาม (Least Concerned) 29 ชนิด (Table 1)

การแพร่กระจายตามสถานที่พบว่า ปลาเป็นแก้วมีการแพร่กระจายทุกจุดสำรวจ รองลงมาได้แก่ ปลาไส้ตันตาขาว ปลากะตือหม้อ และปลาหมอข้างเหยียบ พบแพร่กระจาย 9 จุดสำรวจ และปลานิล พบแพร่กระจาย 8 จุดสำรวจ โดยจุดสำรวจที่ 9 พบปลามากที่สุดถึง 18 ชนิด รองลงมาได้แก่ จุดสำรวจที่ 1, 8 และ 10 พบปลา 17 ชนิด (Table 2)

Table 1 Check lists of fishes found in Nong Leng Sai Wetland

No.	Families/Scientific name	English Common name	Thai name	Threatened Status
	1. Notopteridae			
1	<i>Notopterus notopterus</i> (Pallas, 1780)	Grey featherback	สลาด	Least Concern
	2. Cyprinidae			
2	<i>Amblypharyngodon chulabhornae</i> (Vidthayanon & Kottelat, 1990)		ซิวเจ้าฟ้า	Least Concern
3	<i>Barbonymus gonionotus</i> (Bleeker, 1850)	Silver barb	ตะเพียนขาว	Least Concern
4	<i>Cirrhinus cirrhosus</i> (Bloch, 1795)	Mrigal carp	นวลจันทร์เทศ	Least Concern
5	<i>Cyclocheilichthys armatus</i> (Valenciennes, 1842)	Barb	ไต้ตันตาขาว	Least Concern
6	<i>Esomus metallicus</i> (Ahl, 1923)	-	ซิวหนวดยาว	Least Concern
7	<i>Hampala macrolepidota</i> Kuhl & Van Hasselt, 1823	Transverse bar barb	กระسوبซิด	Least Concern
8	<i>Henicorhynchus siamensis</i> (Sauvage, 1881)	Siamese mud carp	สร้อยขาว	Least Concern
9	<i>Labiobarbus siamensis</i> (Smith, 1934)	Barb	ซ่า สร้อยลูกกล้วย	Least Concern
10	<i>Mystacoleucus marginatus</i> (Valenciennes, 1842)	-	หนามหลัง	Least Concern
11	<i>Parachela siamensis</i> (Günther, 1868)	-	แปบ	Least Concern
12	<i>Pethia stoliczka</i> (Day, 1871)	-	มะไฟ	Least Concern
13	<i>Puntioplites proctozysron</i> (Bleeker, 1865)	Smith's barb	กระมัง	Least Concern
14	<i>Puntius brevis</i> (Bleeker, 1849)	-	ตะเพียนทราย	Least Concern
15	<i>Rasbora paviana</i> (Tiranti, 1885)	Sidestripe rasbora	ซิวควาย	Least Concern
16	<i>Systemus rubripinis</i> (Valenciennes, 1842)	Red-cheek barb	แก้มซ้ำ	Least Concern
17	<i>Thynnichthys thynnoides</i> (Bleeker, 1852)	White lady carp	สร้อยเกล็ดดี	Least Concern
	3. Bagridae			
18	<i>Hemibagrus filamentus</i> Fang & Chaux, 1949)	Yellow mystus	กดเหลือง	Data Deficient
	4. Siluridae			
19	<i>Ompok siluroides</i> Lacepède, 1803	Sheatfish	เนื้ออ่อน ชะโอน	Not Evaluated
20	<i>Wallago attu</i> (Bloch & Schneider, 1801)	Sheatfish	เค้าขาว ค้าวขาว	Near Threatened
	5. Clariidae			
21	<i>Clarias batrachus</i> (Linnaeus, 1846)	Philippine catfish	ดุกด้าน	Near Threatened
22	<i>Clarias macrocephalus</i> (Günther, 1864)	Bighead catfish	ดุกขุย	Near Threatened

Table 1 (Cont.)

No.	Families/Scientific name	English Common name	Thai name	Threatened Status
	6. Loricariidae			
23	<i>Hypostomus plecostomus</i> (Linnaeus, 1758)	Annour sucker catfish	กตเกราะ เทศบาล	Not Evaluated
	7. Belontiidae			
24	<i>Xenentodon cancila</i> (Hamilton, 1822)	Freshwater garfish	กระตู่แหว	Least Concern
	8. Hemiramphidae			
25	<i>Dermogenys pusilla</i> (Kuhl & van Hasselt, 1823)	Wrestling halfbeak	เข็ม	Not Evaluated
	9. Synbranchidae			
26	<i>Monopterus albus</i> (Zuiew, 1793)	Swamp eel	ไหล	Least Concern
	10. Mastacembelidae			
27	<i>Macrogathus siamensis</i> (Günther, 1861)	Spotted spiny eel	หลดจุด	Least Concern
	11. Ambassidae			
28	<i>Parambassis siamensis</i> (Fowler, 1937)	Glass fish	แบนแก้ว กระจก	Least Concern
	12. Pristolepididae			
29	<i>Pristolepis fasciata</i> (Bleeker, 1851)	Malayan leaffish	หมอข้างเหยียบ	Least Concern
	13. Eleotridae			
30	<i>Oxyeleotris marmorata</i> (Bleeker, 1852)	Marbled sleeper	ปูทราย	Least Concern
	14. Gobiidae			
31	<i>Gobiopterus lacustris</i> (Herre, 1927)	Lacustrine goby	ปูไล	Not Evaluated
	15. Anabantidae			
32	<i>Anabas testudineus</i> (Bloch, 1792)	Climbing perch	หมอ	Data Deficient
	16. Belontiidae			
33	<i>Trichopsis vittata</i> (Cuvier, 1831)	Croaking gourami	กริมควาย	Least Concern
34	<i>Trichopodus microlepis</i> (Günther, 1861)	Moonlight gourami	กระตี่นาง	Least Concern
35	<i>Trichopodus trichopterus</i> (Pallas, 1770)	Three spotted gourami	กระตี่หม้อ	Least Concern
36	<i>Trichopodus pectoralis</i> Regan, 1910	Snakeskin gourami	สลิด	Least Concern
	17. Cichlidae			
37	<i>Oreochromis niloticus</i> (Linnaeus, 1758)	Nile tilapia	นิล	Not Evaluated
	18. Channidae			
38	<i>Channa micropeltes</i> (Cuvier, 1831)	Indonesian snakehead	ชะโด	Least Concern
39	<i>Channa striata</i> (Bloch, 1793)	Striped snakehead	ช่อน	Least Concern

<i>Parambassis siamensis</i>	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
<i>Pristolepis fasciata</i>	*	*	*	*	*	*	*	*		*
<i>Oxyeleotris marmorata</i>						*				
<i>Gobiopterus lacustris</i>	*					*	*			
<i>Anabas testudineus</i>	*		*	*	*	*				*
<i>Trichopsis vittata</i>			*	*		*	*			
<i>Trichopodus trichopterus</i>								*		
<i>Trichopodus microlepis</i>	*					*			*	*
<i>Trichopodus pectoralis</i>	*	*	*	*	*	*		*	*	*
<i>Oreochromis niloticus</i>	*		*		*	*		*	*	*
<i>Channa micropeltes</i>								*		
<i>Channa striata</i>	*	*	*							
Total (no. of species)	17	9	14	11	11	15	14	17	18	17
Percentage	43.6	23.0	36	28.2	28.2	38.5	35.9	43.6	46.2	43.6

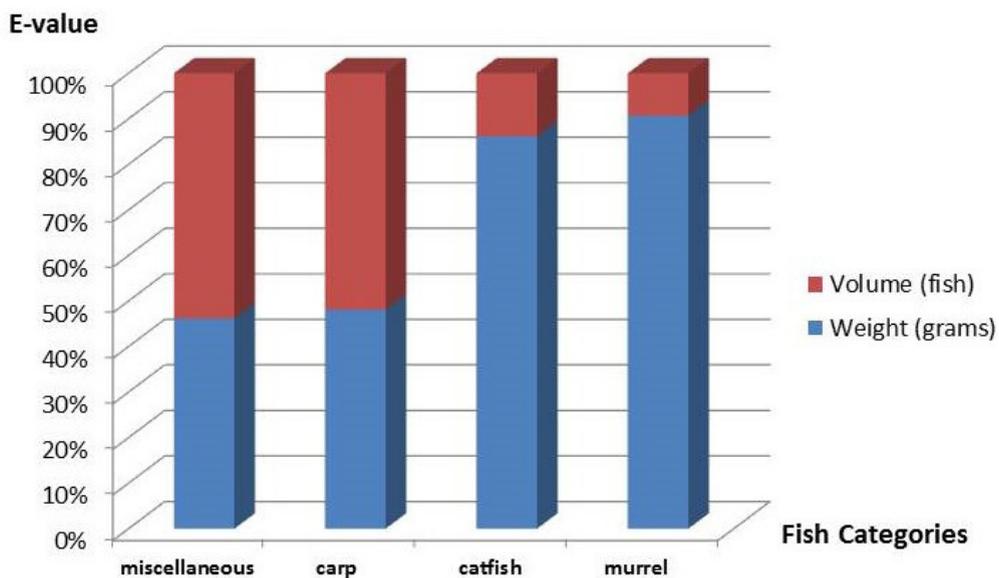

Figure 2 Species composition of fishes in Nong Leng Sai Wetland during February of 2015 to January of 2016

พารามิเตอร์ด้านชนิด และปริมาณ

ร้อยละขององค์ประกอบชนิดปลาตามจำนวนปลา พบปลาทั้งหมด 3,654 ตัว ประกอบด้วยกลุ่ม miscellaneous มากที่สุด จำนวน 2,160 ตัว คิดเป็นร้อยละ 59.12 รองลงมาคือกลุ่ม carp พบ 1,431 ตัว คิดเป็นร้อยละ 39.20 กลุ่ม catfish พบ 36 ตัว คิดเป็นร้อยละ 0.98 และกลุ่ม murrel พบจำนวนตัวน้อยที่สุด 27 ตัว คิดเป็นร้อยละ 0.70 ตามลำดับปลาแบนแก้วเป็นชนิดเด่นด้านจำนวน โดยพบทั้งหมด 1,821 ตัว คิดเป็นร้อยละ 49.84 ของจำนวนปลาทั้งหมด ปลาแบนแก้วมีความชุกชุมโดยจำนวนตัวสูงสุดในแม่น้ำอิงและลำน้ำสาขา รวมทั้งกว๊านพะเยาและหนองเล็งทราย (สุธิดา และคณะ, 2551) (ปริญา และคณะ, 2558) และ (กัญญาณัฐ, 2558) ปลาแบนแก้ว เป็นสัตว์น้ำพลอยถูกจับในแหล่งน้ำธรรมชาติไม่เป็นที่ต้องการของชาวประมงเมื่อเทียบกับปลาชนิดอื่น แต่กลับสร้างปัญหาให้ชาวประมงคือเป็นปลาที่ติดชายง่าย ศิริลักษณ์และคณะ (2560) รายงานนิเวศการกินอาหารของปลาแบนแก้ว พบกุ้งฝอยเป็นอาหารหลัก หากปลาแบนแก้วในหนองเล็งทรายมีการเพิ่มปริมาณมากเกินไปและไม่มีการจัดการอย่างเหมาะสมอาจส่งผลโดยตรงต่อการลดลงของทรัพยากรกุ้งฝอยในธรรมชาติซึ่งเป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจในหนองเล็งทราย

ร้อยละขององค์ประกอบชนิดปลาตามน้ำหนัก พบว่าน้ำหนักปลารวม 22,150.38 กรัม ประกอบด้วยกลุ่ม miscellaneous มากที่สุด 11,230.24 กรัม คิดเป็นร้อยละ 50.70 รองลงมาคือ กลุ่ม carp 8,062.74 กรัม คิดเป็นร้อยละ 36.40 กลุ่ม murrel 1,506.23 กรัม คิดเป็นร้อยละ 6.80 และ กลุ่ม catfish 1,351.17 กรัม คิดเป็นร้อยละ 6.10 ตามลำดับ (Figure 2)

เมื่อพิจารณาร้อยละขององค์ประกอบชนิดปลาตามน้ำหนักจากการศึกษาครั้งนี้กับการศึกษาโดยปริญา และคณะ (2558) พบว่าร้อยละองค์ประกอบชนิดปลาในกว๊านพะเยา ประกอบด้วย carp, catfish, murrel และ miscellaneous ร้อยละ 14.91, 1.13, 47.50 และ 36.46 ตามลำดับ กว๊านพะเยาประสบปัญหาความไม่สมดุลระหว่างสัดส่วนปลากินพืชต่อปลากินเนื้อ การแพร่กระจายของปลากลุ่มซอกซะโด โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลาซะโดมีบทบาทและก่อให้เกิดปัญหาต่อกว๊านพะเยา (กัญญาณัฐ, 2554)

ปลากลุ่ม murrel เป็นปลาในวงศ์ Channidae มีนิสัยก้าวร้าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูแลดูก่อน เป็นปลากินเนื้อ (Carnivorous) จัดเป็นผู้บริโภคชั้นบนสุดของห่วงโซ่อาหารในแหล่งน้ำจืด ในช่วงวัยอ่อน และวัยรุ่นกิน แมลงน้ำ กุ้ง และปลาขนาดเล็กเป็นอาหาร ตัวเต็มวัยมีนิสัยการกินเป็นปลากินปลา (piscivorous) (U.S Geological Survey, 2004 และกัญญาณัฐ, 2556) สำหรับสัดส่วนปลา murrel ในพื้นที่ชุ่มน้ำหนองเล็งทราย พบปลา 27 ตัว ประกอบด้วยปลาซอกซอน (*C. striata*) 18 ตัว และ ปลาซะโด (*C. micropeltes*) 9 ตัว น้ำหนักรวม 1,506.23 กรัม คิดเป็นร้อยละ 6.80 ของน้ำหนักปลาทั้งหมด ปลากลุ่มนี้ตัวเต็มวัยมีขนาดใหญ่ มีผู้ล่าในธรรมชาติน้อยอีกทั้งปลากลุ่มนี้มีพฤติกรรมดุแลดูก่อน จึงทำให้อัตรารอดในธรรมชาติสูงเมื่อเทียบกับปลาอื่น (Haniffa et al., 2004) หากมีการแพร่กระจายมากจะส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อโครงสร้างประชาคมปลาในแหล่งน้ำ ด้านสัดส่วนความสมดุลในระดับการกินอาหาร (U.S Geological Survey, 2004)

การศึกษาค้นพบปลาต่างถิ่น (Alien species) 3 ชนิด ได้แก่ ปลานวลจันทร์เทศ ปลานิล และปลาชัคเกอร์ ซึ่งปลา 2 ชนิดแรกเป็นปลาเศรษฐกิจที่นิยมบริโภค ส่วนปลาชัคเกอร์เป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน (invasive alien species) มีรายงานว่าทำลายแหล่งวางไข่ของสัตว์น้ำอื่น เนื่องจากมีนิสัยขุดโพรงตามริมตลิ่งชายน้ำในฤดูวางไข่ เป็นสาเหตุให้เกิดการพังทลายของดินรวมทั้งเพิ่มความขุ่นในน้ำศัตรูในธรรมชาติมีน้อย เมื่อฟักออกมาเป็นตัวไม่นานร่างกายจะพัฒนาผิวหนังเป็นเกราะหุ้ม อีกทั้งพ่อแม่มีพฤติกรรมดูแลตัวอ่อน ขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว (Burgess, 1989 และ Hoover et al., 2014) รายงานการคุกคามของปลาชัคเกอร์ (*Pterygoplichthys pardalis*) ในประเทศไทย โดย Chaichana et al. (2010) ซึ่งเห็นว่าปลาชัคเกอร์ชนิดนี้ส่งผลกระทบต่อทั้งชนิดและปริมาณปลาพื้นเมืองโดยพบว่าพื้นที่ที่มีการแพร่กระจายของปลาชัคเกอร์มากจะพบปลาพื้นเมืองน้อย สำหรับปลาชัคเกอร์ (*H. plecostomus*) ในแม่น้ำอิงวางไข่ได้มากถึง 6,533 ฟอง และมีการปรับตัวด้านการกินอาหารที่หลากหลายอาจส่งผลกระทบต่อด้านการแก่งแย่งอาหารปลาพื้นเมือง (ศิริลักษณ์ และคณะ, 2558) เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรปลาเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ควรมีการดำเนินการด้านการ

จัดการทรัพยากรโดยมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การใช้ประโยชน์ด้านการประมง ร่วมกับเฝ้าระวังการแพร่กระจายของปลาต่างถิ่นที่รุกราน และปลากลุ่ม murrel ซึ่งเป็น top consumer ในแหล่งน้ำ รวมทั้งการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ปลาเป็นแก้วเพื่อเพิ่มมูลค่าสัตว์น้ำพลอยถูกจับ

สรุป

ความหลากหลายของปลาในพื้นที่ชุ่มน้ำหนองเล็งทราย จังหวัดพะเยา พบปลา 18 วงศ์ 35 สกุล 39 ชนิด การตรวจสอบสถานภาพการถูกคุกคาม พบว่าปลาที่มีสถานภาพการถูกคุกคามในระดับ ใกล้ถูกคุกคาม (Near threatened) 3 ชนิด ยังไม่มีการพิจารณาประเมินสถานภาพ (Not Evaluated) 5 ชนิด มีข้อมูลไม่เพียงพอที่จะประเมิน (Data Deficient) 2 ชนิด และไม่ถูกคุกคาม (Least Concerned) 29 ชนิด ร้อยละขององค์ประกอบชนิดตามน้ำหนัก ประกอบด้วย carp ร้อยละ 36.40 catfish ร้อยละ 6.10 murrel ร้อยละ 6.80 และmiscellaneous ร้อยละ 50.70

คำขอขอบคุณ

งานวิจัยนี้ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปีงบประมาณ 2558 ภายใต้แผนการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศทางน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำหนองเล็งทราย จังหวัดพะเยา(R020058209019)

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาณัฐ สุนทรประสิทธิ์. 2554. พลวัตประชากรของปลาชะโด *Channa micropeltes* ในกว๊านพะเยา. น. 100-106. ใน: การประชุมทางวิชาการครั้งที่ 49 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 1-4 กุมภาพันธ์ 2554 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- กัญญาณัฐ สุนทรประสิทธิ์. 2556. ชีววิทยาบางประการของปลาชะโด (*Channa micropeltes*) ในกว๊านพะเยา. น. 381-388. ใน: การประชุม

ทางวิชาการครั้งที่ 51 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

กัญญาณัฐ สุนทรประสิทธิ์. 2558. พลวัตประชากรบางประการของปลาแป้นแก้ว (*Parambassis siamensis*) ในพื้นที่ชุ่มน้ำหนองเล็งทราย. แก่นเกษตร. 43: 53 -534.

บุญส่ง ศรีเจริญธรรมม, สันทนา ดวงสวัสดิ์, บุญรัตน์ จันทร์สว่าง และ ฎีกา รัตนขำทอง. 2541. ความชุกชุม ความหลากหลาย และการฟื้นตัวของประชาคมปลาในลำน้ำพอง ชี และมูล หลังวิกฤตการณ์น้ำเสียปี พ.ศ.2535. เอกสารวิชาการฉบับที่ 197/2541. สถาบันวิจัยประมงน้ำจืด, กรมประมง. 76 น.

ปริญดา รัตนแดง คทาภู ปานบุญ และสุธิดา ไล่ะปิ่น. 2558. โครงสร้างและการกระจายของประชาคมปลาในกว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา. เอกสารวิชาการฉบับที่ 2/ 2558. ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุโขทัย กองวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด กรมประมง. 95 น.

ศิริลักษณ์ เมืองเงิน และประภาภรณ์ แปงเขียว. 2550. ความหลากหลายของปลาในแม่น้ำอิงอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย. น. 696 - 704 ใน: การประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 45 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 30 ม.ค. - 2 ก.พ. 2550 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ศิริลักษณ์ เมืองเงิน, กรรณิกา กำแก้ว และเวศิญา ขาวดี. 2550. ความหลากหลายของชนิดพรรณปลาในจังหวัดพะเยา. เกษตรนเรศวร. 10: 101-110.

ศิริลักษณ์ วลัยบุษย์เพียร และอภินันท์ สุวรรณรักษ์. 2556. ความหลากหลายของชนิดปลาในแม่น้ำอิง. แก่นเกษตร. 41: 116 - 122.

ศิริลักษณ์ วลัยบุษย์เพียร, อภิชาติ สุตาดี และ อรพรรณ ประดิษฐ์. 2558. ฤดูกาลวางไข่และนิสัยการกินอาหารของปลาซัคเกอร์ (*Hypostomus plecostomus*) ในแม่น้ำอิง จังหวัดพะเยา. แก่นเกษตร. ปีที่ 43: 515 - 524.

- ศิริลักษณ์ วลัยชัยเพียร, จิรัลย์ อ่ำอำไพ, พลอยไพลิน ทะแก้ว และ เศกสรรค์ อุปพงษ์. 2560. ถูดูดวางไข่และนิสัยการกินอาหารของปลาแบนแก้ว (*Parambassis siamensis*) ในพื้นที่ชุ่มน้ำหนองเล็งทราย. แก่นเกษตร. พิเศษ 43: 839-844.
- สุธิดา ใ้ะปิ่น คทาวิฑูร์ ปานบุญ และ พิเชษฐุ แก้วเขียว. 2551. โครงสร้างและการแพร่กระจายของประชาคมปลาในแม่น้ำอิง จังหวัดพะเยา. เอกสารวิชาการฉบับที่ 23/ 2551. กองวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด กรมประมง. 50 น.
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. 2542. พื้นที่ชุ่มน้ำภาคเหนือ. กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ. 124 น.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2560. สรุปชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามของประเทศไทย: สัตว์มีกระดูกสันหลัง. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ. 112 น.
- Burgess W.E. 1989. An atlas of freshwater and marine catfishes: A preliminary survey of the Siluriformes T.F.H. Publications, Neptune City, New Jersey.
- Chaiahana, R., S. Pouangcharoen and R. Yoonphan. 2010. Invasion of *Pterygoplichthys pardalis* Aquatic invasive species, in Thailand. Proceeding of the 3rd SANREM Conference. 125 – 132.
- Haniffa MA, Marimuthu K, Nagarajan M, Jesu Arokiaraj A, Kumar D. Breeding behaviour and parental care of the induced bred spotted murrel *Channa punctatus* under captivity. Curr Sci. 2004; 86:1375–1376.
- Hoover, J.J, C.E. Murphy and J. Killgore. 2014. Ecological impacts of suckermouth catfishes (Loricariid) in Northern America: A conceptual model. Aquatic Nuisance Species Research Programme Bulletin 14: 1-13.
- Kottelat, M. 2001. Fishes of Laos. WHT Publications (Pte) Ltd., Sri Lanka. 198 p.
- Nelson, J.S. 2006. Fishes of the World, 4th Ed. John Wiley & Sons Inc., New Jersey. 601 p.
- Rainboth, W.J. 1996. Fish of The Cambodian Mekong. Department of Biology and Microbiology. University of Wisconsin Oshkosh, Wisconsin. 265 p.
- U.S Geological Survey. 2004. Snakeheads (Pisces, Channidae) A Biological Synopsis and Risk Assessment. 1251. Gainesville, Florida: Florida Integrated Science Center. Available: <https://pubs.er.usgs.gov/publication/cir1251>. Accessed July 6, 2019